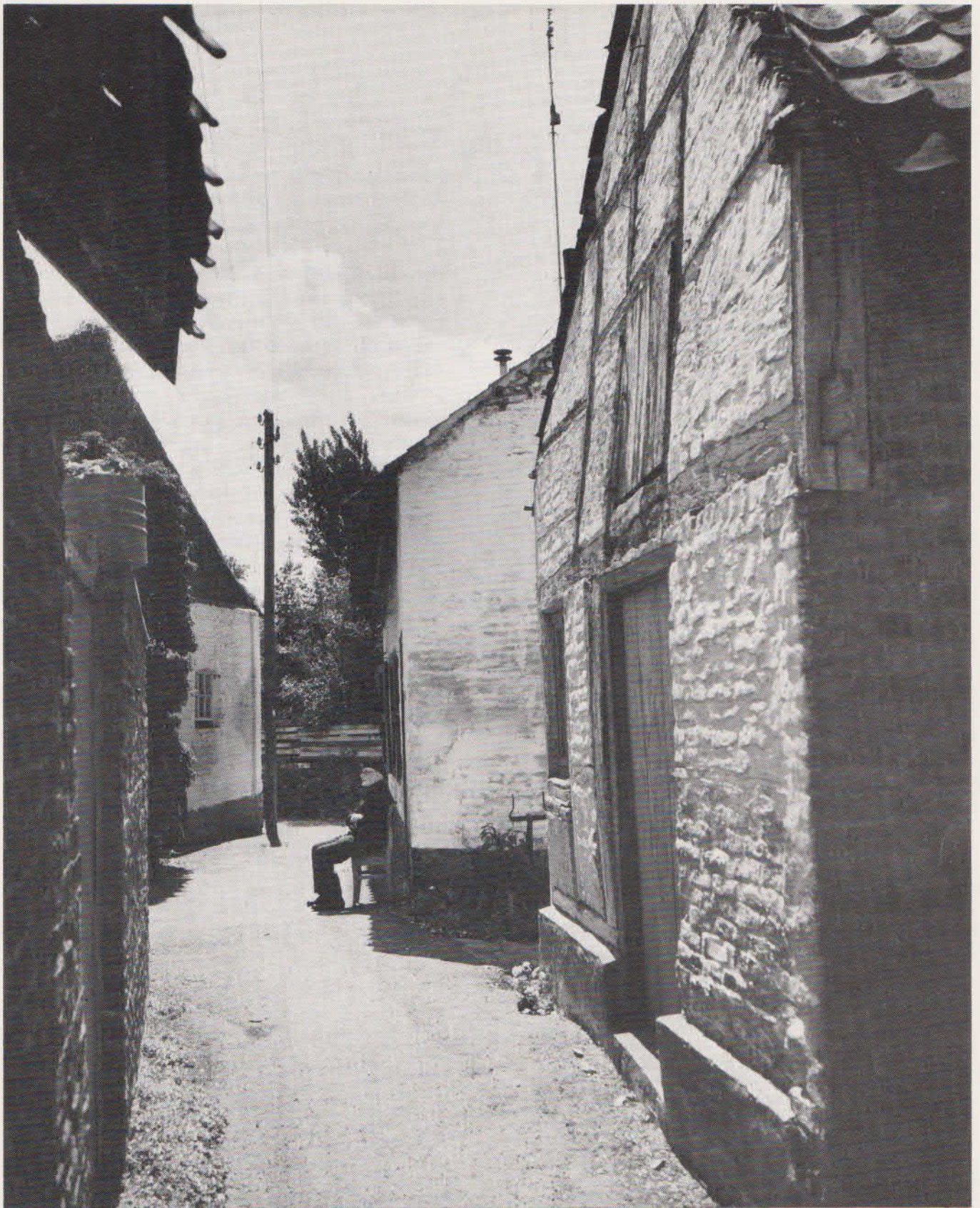

1986-10

Uit Eijsdens verleden.

Omslag: Caestertstegen nummer 5. Een karakteristiek hoekje in Laag Caestert. Zie het artikel van Han de Vrede in dit nummer waarin betreurd wordt dat Laag Caestert „nog” geen beschermd dorpsgezicht is.

Foto: Paul Rutten - 1980.

Uitgave van de Stichting Eijsdens Verleden

JULI 1980 - nummer 10

Inhoudsopgave

Van de redactie	3
Een Capucijnenseminarie in Breust door Peter Hofhuizen	4
Het Vaandel van de Aartsbroederschap van de H. Familie te Breust-Eijsden door Rob Boersma	12
Het beschermd dorpsgezicht van Eijsden (2) door Han de Vrede	18
Heruitgave „Bronk ien Eèsjde”	22
Kent U ze nog?	23

Van de Redactie

Na de geslaagde tentoonstelling „Een dorp staakt, Eijsden 1919” (meer dan 1000 bezoekers!), presenteren wij nu het tiende nummer van „Uit Eijsdens Verleden”.

Zoals U ziet is de verschijningsvorm anders geworden. Wij hebben getracht de leesbaarheid te vergroten door de tekst per pagina over twee kolommen af te drukken. Dit is gebeurd mede naar aanleiding van opmerkingen van enkele lezers. Hopelijk ervaart U de nieuwe vorm als een verbetering.

De inhoud is, zoals U mag verwachten, weer van een gevarieerde samenstelling. Verheugend is dat ook nu weer enkele „buitenstaanders” hun beste gedachten aan het papier hebben toevertrouwd.

Naast enkele bekende rubrieken is er opnieuw een deskundig artikel van de Maastrichtenaar Han de Vrede, die Eijsden een warm hart toedraagt. Verder start Peter Hofhuizen met een boeiende bijdrage over het voormalig kasteeltje van Breust uit de tijd dat daar Capucijnen gehuisvest waren. Rob Boersma vertelt over het onlangs prachtig gerestaureerde vaandel van de Aartsbroederschap van de Heilige Familie, dat U tijdens de Eijsdense Bronk in de processie hebt kunnen bewonderen.

Ook treft U nog aan een berichtje betreffende de heruitgave van het boekje geschreven door kapelaan Hegtermans, getiteld „Bronk ien Eèsjde”.

Tot slot: Veel leesplezier!

Eijsden, juli 1980.

Een Capucijnenseminarie in Breust

Inleiding

In dit artikel, waarvan wij in dit nummer de eerste aflevering plaatsen, willen wij iets vertellen over de tijd dat „Huize Bakvliet”¹⁾ dienst deed als opleidingsinstituut voor aankomende Franse franciscanen²⁾. De gegevens hiervoor werden geput uit een in 1911 gepubliceerd en door de eerwaarde pater Christian de Libercourt geschreven boekje met de titel: „Une école séraphique”.

De eigenlijke geschiedenis die leidde tot het oprichten van een seminarie in een voor Franse begrippen onwaarschijnlijk dorp als Breust-Eijsden begint in 1880. In dat jaar wist de republikeinse minister in Frankrijk, Combes, een aantal anti-clericale wetten door te drijven die hem in staat zouden stellen overal in Frankrijk op grote schaal kloosters te onteigenen en daaraan de rijkdommen te onttrekken die volgens de republikeinse visie aan het volk toebehoorden. Naar verwachting zou deze actie een miljard goudfrancs opleveren, een ongekend bedrag voor die tijd.

Dat ook bedelordes als de franciscanen het slachtoffer werden van deze maatregelen getuigt van weinig realiteitszin, die klaarblijkelijk altijd gepaard gaat met iedere vorm van fanatisme, in dit geval anti-clericaal fanatisme. Kortom, „le milliard de Combes” werd een giller.

Slechts een fragment van het verwachte miljard vloeide de staatskas binnen en Combes ruimde het veld. Ondertussen zaten de franciscanen in Parijs zonder gebouwen maar wel met enkele jongens die graag pater wilden worden.

Maar laten we ons even verplaatsen naar een andere hoek van Frankrijk, naar Calais. Daar woonde in die dagen een dame Caroline Morbu, ongetrouwd en in goeden doen en zeer vroom, zoals zal blijken. Het valt dan ook niet te verwonderen dat ze onder haar kennissen een priester telde, Jacques Berger die in Parijs woonde. Toen in 1882 de toenmalige eigenaar van Bakvliet, Jonkheer P. G. C. von Geusau, overleed, boden zijn erfgenamen het goed te koop aan.

In de acte van verkoop van 11 januari 1883 treedt verrassenderwijze Jacques Berger als gevolmachtigde voor Caroline Morbu op.

Zo wordt zij de nieuwe eigenaresse van Bakvliet. Hoe een dame uit Calais aan de weet is gekomen dat er in het verre en onbekende Breust een landgoed te koop was hebben we niet kunnen achterhalen. Korte tijd

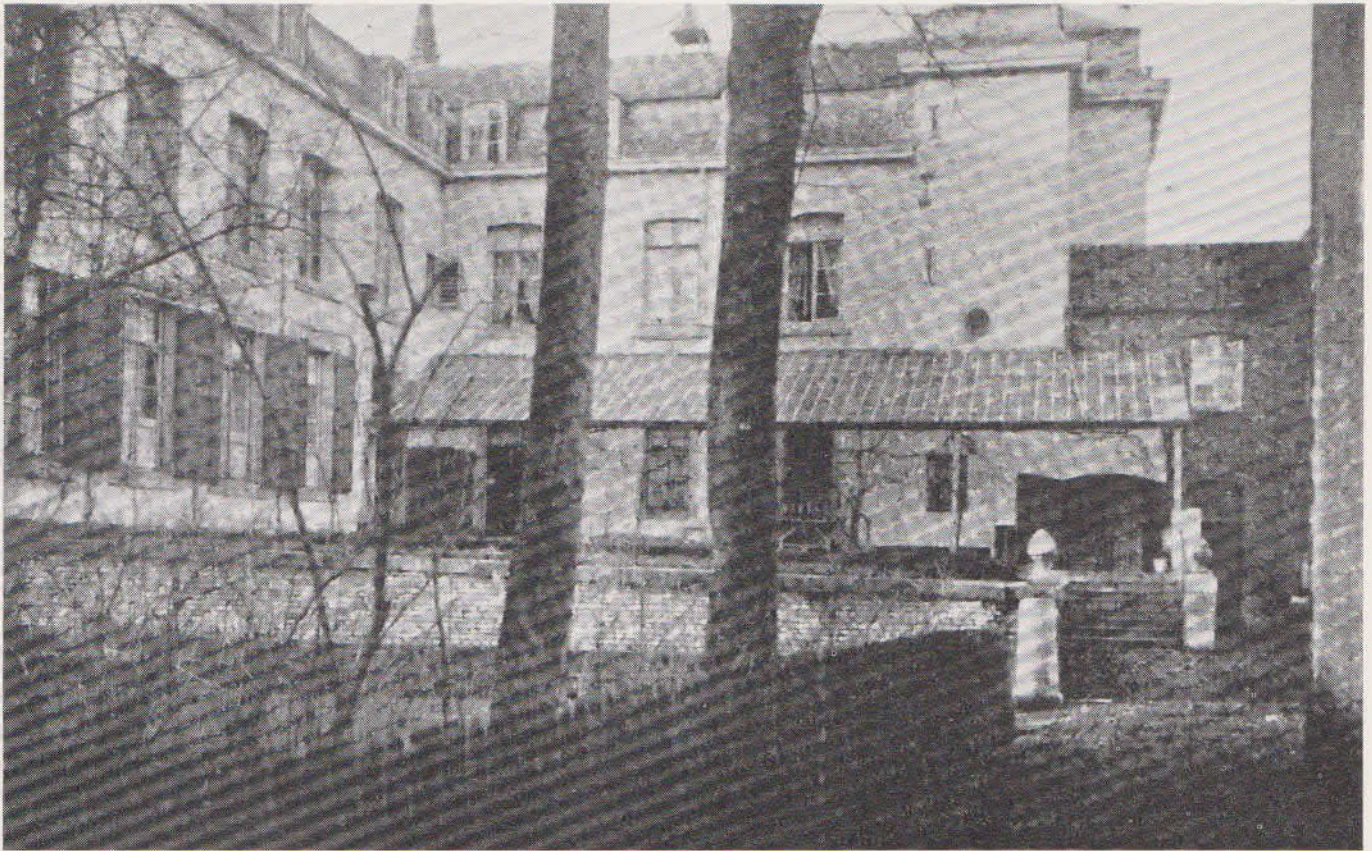
daarna echter geeft ze het goed ten geschenke aan de zusters franciscanessen in Calais. Dezen op hun beurt gaven het in vruchtgebruik aan de paters franciscanen die in grotere nood verkeerden dan hun zusterorde aan de Noordzee.

Op 9 mei 1884 werd tijdens het 65e generaal kapittel van de orde in Rome besloten tot het oprichten van zgn. „écoles séraphiques” in de kerkprovincies waar deze nog niet bestonden.

Op deze wijze werd Bakvliet dus seminarie en vonden onze paters en hun novicen een toevlucht in Breust.

Huize Bakvliet naar een ansichtkaart uit 1956.

Het klooster gezien vanuit het zuiden, eind vorige eeuw.

Aankomst in Breust

De kleine kolonie arriveerde de 3e november 1885 na een vermoeiende treinreis van 9 uur op het stationnetje van Eijsden, „une modeste localité, où s'arrêtent, pour la première fois en terre hollandaise, les trains qui vont de Liège à Maestricht”.

Het groepje bestond uit zes personen: de eerwaarde pater Georges de Guillac, leraar, vier leerlingen en de Zeereerwaarde Pater Provinciaal die erop gestaan had de ballingen op hun eerste schreden in het buitenland te begeleiden. Bij 't verlaten van het stationnetje werden ze opgewacht door twee franciscanerpaters uit het klooster in Budel. Samen begaven ze zich op weg naar het nieuwe onderkomen, waar pater directeur, Martin de Boussay, die al eerder afgereisd was, hen verwelkomde en hun een stevige maaltijd voorzette om te bekomen van de vermoeienissen van de reis.

In de kapel, die in de oude biljartzaal van het kasteeltje was geïmproviseerd en terzijde van het hoofdgebouw lag, volgde een korte avonddienst. Een aandoenlijk detail is dat de gebedenboeken met de gebedsformules nergens gevonden werden en de jongens de „taal van het hart moesten spreken in plaats van de taal van de mond”.

Wie mocht denken dat ze toen aan het eind van hun emoties waren gekomen vergist zich deerlijk, want

toen pater directeur hen naar de tweede verdieping had gebracht, hun ieder een apart kamertje had toegewezen en de deuren achter hen in het slot waren gevallen, werden de stilte, duisternis en eenzaamheid sommigen te machtig en klonk hier en daar gesnik door in de gang. Toen pas begon echt de taak van de directeur: tranen werden gedroogd, angst gekalmeerd..... en in de gang werd gewacht tot de slaap was gekomen.

De volgende morgen kon dan eindelijk gestart worden met het eigenlijk doel: het geven van de lessen. Om 8 uur installeerde pater Martin de Boussay de leerlingen en leraar in de klassen.

De vrienden der ballingen

Weldra ging het nieuws dat er „Franse paters” in huize Bakvliet hun intrek hadden genomen, als een lopend vuurtje door Breust-Eijsden.

De eerste die blijk gaf van zijn nieuwsgierigheid was de pastoor, L. van Oppen, van Breust zelf. Hij opende niet alleen „de deur van zijn parochie” voor de nieuwkomers, maar ook „de deur van zijn hart”. Helaas leefde hij niet lang meer en stierf korte tijd later. Wel had hij zijn welwillende sympathie doorgegeven aan zijn opvolger.

△ *Op deze foto is de Z-vormige bouw van het klooster goed te zien.*

◁
*Zo ziet het terrein waar „Huize Bakvliet” was gelegen er thans uit.
 Vergelijk de torenspits op deze foto met die op de vorige foto.
 (Foto: Paul Rutten)*

Pastoor Ch. Marres die hem kwam vervangen, had zijn opleiding genoten in Rolduc en voelde zich op zijn nieuwe standplaats enigszins ontheemd. Gelukkig was de muur die „Notre-Dame de la Présentation”, zoals Bakvliet inmiddels heette, van de parochie scheidde, niet erg hoog.

Het gebeurde niet zelden dat, als de jongens een partijtje voetbal speelden en gekrijs en valpartijen niet van de lucht waren, het breed grijnzend hoofd van mijnheer pastoor boven de scheidingsmuur verscheen. Hij erkende alras dat hij zeker ook dankzij de jongens gewend was geraakt in Breust. Ook hij bleef niet lang. Na enkele jaren werd hij tot deken van Venlo benoemd.

Zijn opvolger J. H. Wijnen was „een goed man”, maar toonde zich ten aanzien van zijn burens aanzienlijk gereserveerder dan zijn beide voorgangers.

De kleine gemeenschap won eveneens vrijwel meteen de sympathie van de kasteelheer van Eijsden, de graaf de Geloës, die de religieuze opvoeding van zijn beide dochtertjes toevertrouwde aan pater Martin. In dank hiervoor besloot de graaf het jaargeld van twee seminaristen voor zijn rekening te nemen.

Vlakbij „Notre-Dame de la Présentation” bevond zich in die dagen het pensionaat van de zusters Ursulinen dat een veertigtal religieuzen telde en zo'n zestig leerlingen. Weldra beloofden de paters dat ze voortaan dagelijks om 5.30 uur de mis in het pensionaat zouden lezen, een gewoonte die ze in stand hielden tot de laatste dag die ze op Nederlands gebied zouden doorbrengen.

Uit het eerste jaar dateert eveneens het aardige gebruik dat onze paters hun grootste en meest decoratieve leerling op 6 december aan de zusters uitleenden, waar deze als goedheiligman optrad voor de kostschoolmeisjes. In ruil voor zoveel gulheid zagen de zusters het als een eer de vuile was van de paters te doen en af en toe hun confraters op discrete wijze financieel te steunen, daarbij er steeds op hamerend dat deze al hun behoeftes aan hen konden voorleggen. Hoever deze behoeftes gingen valt helaas niet op te maken uit het geschrift dat ten grondslag ligt aan onderhavig artikel.

Naast al deze sympathiebetuigingen mogen we natuurlijk ook niet onvermeld laten hoe de Eijdsense bevolking reageerde op de komst van onze paters. Het beste lijkt ons pater Christian zelf aan het woord te laten: „Het goede volk van Breust toonde zich verre van onverschillig ten aanzien van zijn gasten. Het viel op in het begin dat de katholieken — en die vormen de overgrote meerderheid in het dorp — de religieuzen met een curieuze sympathie bejegenden. Zij vonden het leuk om de vreemdelingen in hun eigen taal goedendag te zeggen.

Daarna kwam vertrouwen en weldra echte genegenheid in de plaats voor hun nieuwsgierigheid. Dat dit vertrouwen soms niet ongestraft geschonken werd

bewijst de zoon van onze buurman, die op een dag over de omheiningmuur klom om wat beter kennis te maken met broeder tuinman en uiteindelijk het habijt van onze orde aannam onder de naam van broeder Rochus. Wat was het een troost om te leven temidden van deze brave zielen die altijd even blij waren als ze onze paters belangeloos een dienst konden bewijzen”.

De paters in hun vrije tijd.

Alle begin is moeilijk

Op 4 november 1885 bestond de hele bezetting uit slechts vier leerlingen en twee leraren, maar het jaar was nog niet voorbij of verschillende nieuwe novicen hadden de oorspronkelijke kern uitgebouwd. In april 1886 waren het er acht en aan het eind van het schooljaar deden er negen examen. Hiertoe werd er in de raadszaal, of zoals de leerlingen het liever uitdrukten de „martelarenzaal”, een podium opgericht waarop een tafel kwam te staan. Daarachter namen plaats als gecommiteerden de Zeereerwaarde Pater Provinciaal en zijn beide adviseurs en de Zeereerwaarde Pater Prosper de Martigné, meester der novicen en de Zeereerwaarde Pater Chrysostôme de Lyon, oud provinciaal. De leraren van de school gingen aan beide uiteinden zitten. Een dergelijk tribunaal vermocht echter geen van de slachtoffers te intimideren.

Alle leerlingen haalden van een magere voldoende tot een dikke tien. Ondanks dit veelbelovende begin verliep het onderwijs aanvankelijk nog verre van perfect. Gedurende het eerste jaar hadden de jongens elk een

grammatica van een verschillende auteur en ook het lesprogramma moest geïmproviseerd worden.

Dat niettegenstaande deze mankementen het examen door allen met goed gevolg werd afgelegd schreven onze goede paters natuurlijk toe aan de goddelijke voorzienigheid.

Met het ingaan van het schooljaar 1886 komt het aantal leerlingen op dertien en aan het eind van dat jaar zijn het er al vijftien, waaronder een Limburgse jongen uit de omgeving van Eijsden.

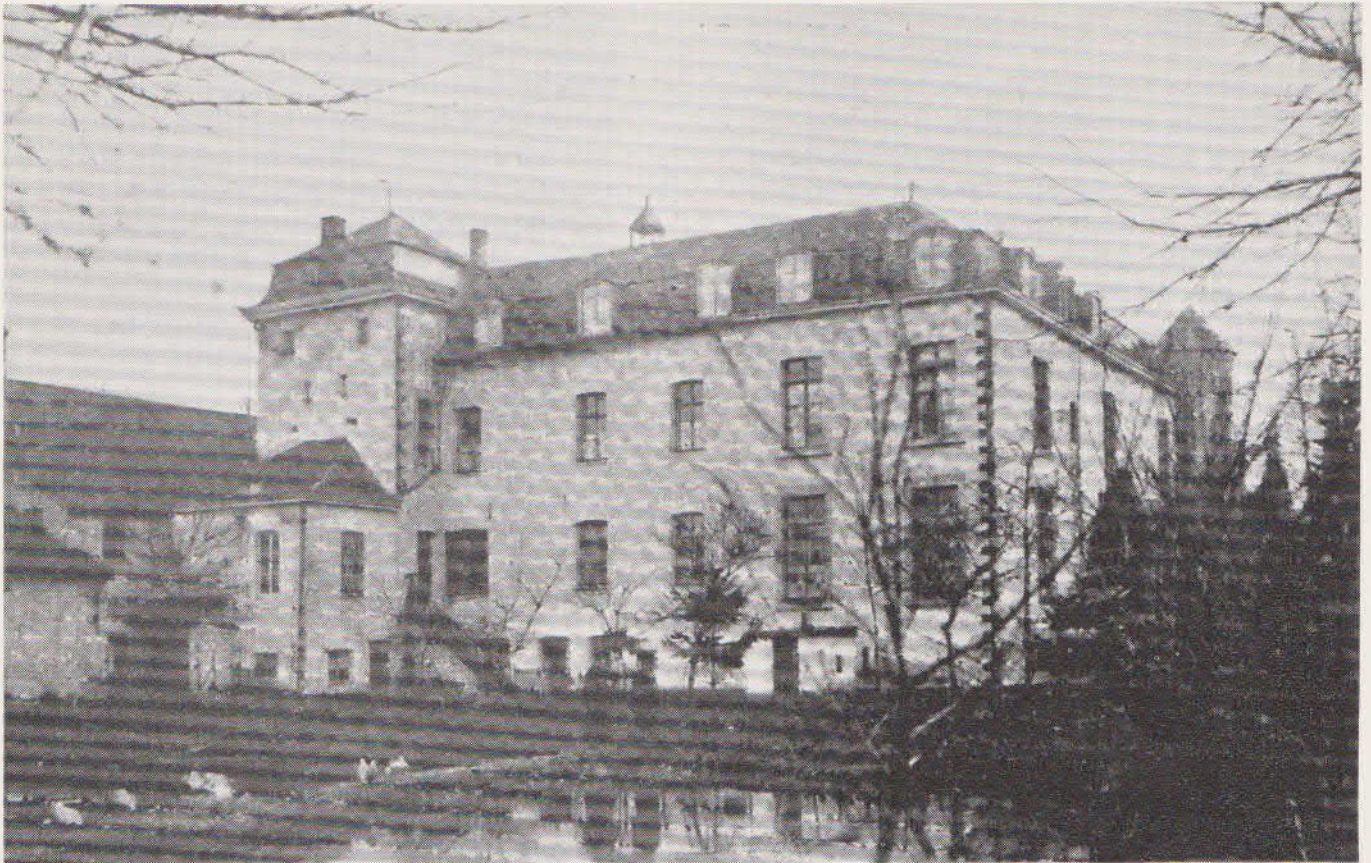
De kapel die ingericht was in de oude biljartzaal bleek weldra te klein, want in het schooljaar 1887 dienden zich weer zes nieuwe leerlingen aan. Men besloot tot uitbreiding.

De muur naar een kleine uitbouw die tegen de kapel stond, werd doorgebroken en in de „absis” die zo ontstond, kon nu het altaar geplaatst worden.

Enkele fruitbomen op de cour moesten verdwijnen om ruimte te maken voor een speelplaats voor de jongens. Twee jaar later werd trouwens een deel van de wei, die aan de parochie toebehoorde, opgeofferd om verder dienst te doen als voetbalveld.

De kloosterbezetting in de begintijd.

De noordzijde van het klooster met op de voorzijde de bron.

In de loop van de tijd groeide de bezetting aanzienlijk.

De verbouwing

Ondanks deze verbeteringen bleek in 1888 de accommodatie toch nog onvoldoende door de niet aflatende toevloed van nieuwe leerlingen. Alles is te klein: kapel, klaslokalen en slaapzaal. Het enige dat er op zit is: verbouwen. Al vanaf de lente van 1889 zijn de werklieden aan de slag. Het nieuwe gebouw zou beginnen bij de kapel die in het geheel zou worden opgenomen en doorgetrokken in de richting van de parochiekerk van Breust, waardoor het totaal een Z-vorm zou krijgen. De plannen dreigden echter al in het beginstadium in duigen te vallen.

Bijna overal stootte men bij het leggen van de funderingen op de zachte bodem van de oude kasteelgracht uit de tijd dat Bakvliet of Breusterhof toebehoorde aan het kapittel van St. Martin te Luik.

De enige oplossing was eiken boomstammen te ge-

bruiken, die de toekomstige muren voldoende steun zouden bieden. Gelukkig bood de kasteelheer van Oost de helpende hand en stelden de boeren van Breust hun ossespannen ter beschikking voor het vervoer van de gevelde reuzen van Oost naar Breust. Zo kwam in het jaar 1889 een einde aan 't plaatsgebrek en de daarmee gepaard gaande improvisatie in de programmering en uitvoering van de lessen.

De lessen

Het lesprogramma was nu als volgt opgezet:

De gehele cursus was opgedeeld in 5 jaar. Het eerste jaar (année préparatoire) werd gewijd aan de complettering van de elementaire begrippen die de leerlingen bij hun eerste leermeesters hadden opgedaan.

De Capucijnen dragen een bruine pij met wit koord om het middel. In het afhangend deel van het koord zijn 3 knopen gelegd.

De kap is niet zoals bij de andere Franciscanen aan

een schoudermanteltje, maar direct aan de pij bevestigd.

De Capucijnen dragen sandalen en hebben bovendien allemaal een baard.

De drie volgende jaren waren bestemd voor het onderwijs in de grammatica, waarbij het Latijn, zoals te begrijpen valt, een overwegende plaats innam temidden van de andere vakken. Tenslotte ging in het laatste jaar de aandacht voornamelijk uit naar de menswetenschappen (études d'humanité) en literatuur.

De bestudering van de geschiedenis begon in het voorbereidingsjaar met de oude geschiedenis en eindigde in het laatste jaar met de eigentijdse geschiedenis. Samen met wiskunde en de natuurwetenschappen nam dit gedurende de gehele cursusduur 6 uur per week in beslag.

Een aparte leraar is aangesteld voor het voorbereidende jaar en voor de menswetenschappen.

De drie grammaticacursussen zijn toevertrouwd aan drie verschillende leraren die elk hun eigen specialiteit hebben: Frans, Latijn en Grieks.

Daarnaast bestond er nog een „speciale opleiding” voor late roepingen.

Tenslotte werd men op zon- en feestdagen onderwezen in de „wetenschap der wetenschappen”: die van de heilige religie. Twee maal per jaar was het examentijd: een keer in 't begin van februari en nogmaals eind augustus.

Wij zijn inmiddels beland in 1890. Het seminarie is de kinderschoenen ontgroeid en volwassen geworden.

Acht leraren zijn er aan het werk en het aantal seminaristen is gegroeid tot vijfentwintig.

In het volgende nummer hopen wij u meer te vertellen over het wel en wee van paters en studenten tot de dag van hun vertrek uit Breust.

PETER HOFHUIZEN

Noten:

¹⁾ *Huize Bakvliet was gelegen op de plaats waar thans de bejaardenwoningen nabij het bejaarden-centrum „de Bron” gesitueerd zijn.*

²⁾ *De orde der franciscanen werd opgericht door Franciscus van Assisi, die leefde van 1182 tot 1226. Na zijn dood hebben zijn volgelingen in de loop der eeuwen diverse visies op het kloosterleven*

gehad, waardoor de orde in verschillende groepen werd verdeeld.

De paters in Eijsden behoorden tot de Capucijnen. Van de Capucijnen werden de eigen constituties opgesteld in 1536. Volledig zelfstandig werden ze pas in 1619. Ze streefden ernaar terug te keren naar de strenge levensregels van Franciscus zelf: terug naar eenzaamheid, armoede, gelijkheid en boetvaardigheid.

Het Vaandel van de Aartsbroederschap van de H. Familie te Breust-Eijsden

„Onder de katholieke verenigingen, die het godsdienstig leven niet weinig bevorderen, en waarin de geloovigen de krachtigste middelen vinden, om de schatten van geloof en deugd te bewaren, bekleedt de Aartsbroederschap der Heilige Familie eene eerste plaats.”

Deze prachtige volzin prijkt op de eerste pagina van het Register van de Aartsbroederschap van de Heilige Familie* dat zich bevindt in het archief van de parochie Breust-Eijsden.

Zo'n kleine honderd jaar geleden heeft pastoor Marres het initiatief genomen om te komen tot oprichting van de Broederschap van de Heilige Familie in Eijsden. Om de mannen en jongelingen van de parochie warm te maken en ook voor te bereiden, nodigde hij pater Van Asten uit die rector was van het Redemptoristenklooster te Wittem.

Op woensdagavond 30 januari 1889 begon pater Van Asten een vierdaagse oefening en opende deze met de woorden: „Ik kondig U lieden eene groote vreugde aan.”. Hij deelde de aanwezigen vervolgens het plan van de oprichting mede en schetste de betekenis en het doel van de Broederschap. Iedere morgen en avond stroomden de mensen toe om te luisteren naar de woorden van de pater.

Op O.L. Vrouw Lichtmis (2 februari) „naderden de mannen en jongelingen, door den ijverigen Heer Van Asten daartoe uitgenodigd en voorbereid tot het H. Sacrament van Boetvaardigheid, en in den vroegen morgen van den daaropvolgenden zondag had in de kerk van Breust de indrukwekkende generale Communie plaats.”. Na afloop van de mis konden de mannen en jongelingen zich opgeven als lid van de Broederschap. Ruim driehonderd personen werden die dag lid.

De leden werden ondergebracht in negen secties, die elk een eigen prefect hadden. Bij oprichting van de Broederschap was de indeling als volgt:

Het gerestaureerde vaandel in de bronkprocessie van 1980.

(Foto: Paul Rutten)

- Sectie I Breust 1 - Prefect: Egidius Pleumeekers
- Sectie II Breust 2 - Prefect: Michiel Wolfs
- Sectie III Eijsden 1 - Prefect: Nicolas Lambert
- Sectie IV Eijsden 2 - Prefect: Martinus Nijsten
(vader)
- Sectie V Eijsden 3 - Prefect: Jan Speckens
- Sectie VI Maarland - Prefect: Leo Duysengs
- Sectie VII Oost: Prefect: Pieter Pinckaers
- Sectie VIII Hoog-Caestert, Station en
Withuis - Prefect: Hubert van Aubel
- Sectie IX Laag-Caestert
Prefect: Mathijs Jeukens

In de beginperiode had elke sectie tussen de dertig en veertig leden. Later is het totaal aantal leden nog verder aangegroeid, zoals blijkt uit een kranteberichtje dat vertelt over een tridium, achttien jaar na de oprichting, tussen 31 januari en 3 februari 1907. Het bericht vermeldt dat ruim vierhonderd leden elke ochtend en avond luisterden naar de „heerlijke predicaties van den gunstig bekenden redenaar, Pater Hugo.”.

Rond de jaren dertig lijkt de animo om lid te worden en te blijven geleidelijk geringer te worden, want in de boeken staat achter steeds meer namen „komt niet

meer". Wellicht heeft dit het bestuur doen besluiten huis aan huis een formulier te bezorgen waarop de mannelijke bevolking van de parochie werd gestimuleerd lid te worden van de Broederschap.

Over het verder reilen en zeilen valt jammer genoeg weinig te zeggen, omdat de informatie over de Heilige Familie in het parochie-archief stopt bij het jaar 1936. Waarschijnlijk heeft het bestuur vanaf dat moment de administratie in eigen beheer genomen en gehouden, waardoor nu de feiten in het parochiearchief niet meer te achterhalen zijn.

Uit gesprekken met enkele Eijdsdenaren die lid geweest zijn van de Broederschap blijkt, dat geen van alle precies weet aan te geven wanneer men gestopt is met de bijeenkomsten. De een zegt 1962, de ander 1965. Het meest overtuigend klinkt het jaar 1965, omdat in december 1964 kapelaan L. Haenen de parochie verliet en J. Douven benoemd werd tot nieuwe kapelaan. Bovendien zijn er volgens enkele mensen tijdens de beginperiode van kapelaan Douven nog twee of drie bijeenkomsten geweest. 1965 is ook het jaar waarin pastoor G. Marcus zijn intrede doet in de parochie, hetgeen echter niet wil zeggen, dat zijn komst er de oorzaak van zou zijn dat de Broederschap van de Heilige Familie is verdwenen.

Het nu gerestaureerde vaandel is aangeschaft dertien jaar na de oprichting van de Aartsbroederschap van de Heilige Familie in de parochie Breust-Eijdsden, in het jaar 1902. De Broederschap stond onder directeurschap van kapelaan Bollen. Deze bestelde bij de „Soeurs de la Miséricorde" het vaandel en kreeg hiervoor een rekening gepresenteerd op 24 mei, vermeldende een totaalbedrag van f 433,30.

Dat de Broederschap betrekkelijk rijk was, moge ook blijken uit het feit dat al eerder een grote uitgave uit de kas was gedaan: in 1896, zeven jaar na oprichting, kocht men onder directeurschap van kapelaan Tak een gepolichromeerd houten beeld, voorstellende de Heilige Familie, bij de firma W. J. Houtermans te Roermond voor de prijs van f 420,—. Welk kapitaal zou dit bedrag en dat van het vaandel nu vertegenwoordigen?

Het vaandel, dat twee meter lengte heeft en één meter en vijf centimeter breedte, vertoont als belangrijkste element een voorstelling van Maria, Jezus en Jozef in hun dagelijkse doen. Maria werkt met een spintol, Jozef oefent zijn beroep uit van timmerman en Jezus is afgebeeld als kind dat zijn vader een beetje helpt bij zijn werk door gaten te boren (in een kruis!). Dit familiegebeuren is geplaatst in een cirkel met een doorsnede van vijftien centimeter. De verdere vlakverdeling is symmetrisch en recht.

In totaal bestaat het vaandel uit drie lagen stof. De voorzijde van het vaandel is in vlakken verdeeld door banden en de vlakken zijn opgevuld met borduurwerk. Dit borduurwerk gaat door twee lagen. De banden zijn gedeeltelijk opgenaaid en voor een deel geborduurd. Het geheel is uitgevoerd in vrij zachte pasteltinten (hoewel deze oorspronkelijk beslist feller geweest zullen zijn). De achterzijde van het vaandel wordt verdeeld en versierd door opgenaaide banden. Beide zijden zijn voorzien van teksten. Aan de voorkant staat te lezen:

„JESUS MARIA JOSEPH WIJ NEMEN ALLEN ONZEN TOEVLUCHT TOT U VERLICHT ONS HELPT ONS REDT ONS BIDDEN WERKEN".

Aan de achterzijde staat vermeld in welk jaar de Broederschap werd opgericht, n.l.:

„AARTSBROEDERSCHAP DE H. FAMILIE 1889 BREUST-EIJSDEN".

De restauratie van dit vaandel was zeer hard nodig, zoals nu blijkt uit de beschrijving van de toestand waarin het zich bevond. De bovenste laag stof was vrijwel versleten en kon niet vervangen worden, aangezien het borduurwerk in twee lagen is aangebracht. De enige mogelijkheid tot restauratie was de bovenste laag zo goed mogelijk vast te zetten en een behandeling (après) te geven, zodat slijtage nu minder snel voortgang vindt.

Alle opgezette banden en franjes moesten opnieuw bevestigd worden en de geborduurde banden moesten worden bijgemaakt. Ontbrekende onderdelen moesten worden aangevuld.

Het grootste karwei was het restaureren van het bor-

◁ Foto bladzijde 13:
Detail uit het vaandel.
(Foto: Paul Rutten)

PAR. VAN ST. MARTINUS
BREUST-EIJSDEN.

EIJSDEN, Januari 1933

Aan onze Mannelijke Parochianen
Heil!

Het godsdienstig leven van de mannelijke bevolking van Breust-Eijsden gaat U en ons allen ter harte.

Wij willen daarvoor aanwenden de Aartsbroederschap der H. Familie: de leden willen wij onderscheiden in weldoeners en gewone leden, voor wat de ouderen dan 18 jaar betreft.

Van de H. Familie wordt men weldoener door zich bereid te verklaren een heel kleine bijdrage te storten en aan de algemeene H. Communie deel te nemen op den 1sten Zondag in Februari en Juli.

De gewone leden boven de 18 jaar nemen den plicht op zich den 2den en 4den Zondag van elke maand in de kerk de vergadering der H. Familie bij te wonen, en deel te nemen aan de H. Missen met algemeene H. Communie, de opdracht-vergadering en de gewone jaarlijksche oefeningen.

Bij verhindering geeft men kennis aan Prefekt of onder-prefekt der sectie.

Wij komen nu een beroep doen op U allen, gehuwd of ongehuwd, oud en jong, en verzoeken U toe te treden tot onze H. Familie; zij is voor allen, rijk en arm, niemand uitgezonderd.

De ernst des tijds eischt van Uwe Geestelijkheid, dat Zij de deelname aan de Godsdienstige Vereenigingen nog meer gaat bevorderen dan wij tot nu toe reeds deden.

Maar die ernst des tijds eischt ook van elken Katholiek, man en jongeling, die den tijd begrijpt, dat hij zich sterke en behoeft, om zijn Geloof en de goede zeden te bewaren.

Het lidmaatschap der H. Familie is daartoe in onze Parochie het aangewezen middel. Steunt gij mannen en jongelingen onzer Parochie dus uw Geestelijken, steunt ons en steunt elkander, om het Katholiek Geloof in ons oud Breust-Eijsden te doen leven en bloeien en meldt U aan op achterstaande strook, die door een onzer zal worden teruggehaald.

HET BESTUUR DER H. FAMILIE.

◁
Het formulier van 1933 dat huis aan huis bezorgd werd.

Rekening van het in 1902 geleverde vaandel.

Monsieur le Vicair Bollen à Esders
Aux Soeurs de la Misericorde à Maastricht

Doit

1902		Fl. Ps.
Mai	24. Fourni une bannière de la St Famille avec 3 statues bustes vier et or, figures, mains et pieds budes à petits points sur marbre sur blanche avec trois traverses hampes sculptées, enveloppes etc Fourni des enveloppes Timbre	420 13 25 25
Total foinis		433 30
Pour acquies Soeurs Misericorde 1902 Maastricht		

duurwerk met oude garens, gouddraad, pailletten en steentjes, uiteraard in de oorspronkelijke techniek. Ook dit vaandel was, net als het verleden jaar gerestaureerde vaandel van de Broederschap van de Rozenkrans, vooral versleten op de vouwplekken, die ontstaan gedurende het liggen. De toestand van dit

vaandel vóór de restauratie toont eens te meer aan dat het op de juiste wijze opslaan van deze kostbaarheden zeer belangrijk is, willen we er in de toekomst nog iets aan hebben.

ROB BOERSMA

Op deze foto is het fijne borduurwerk goed zichtbaar.

De beeldengroep van de H. Familie uit 1896 die zich bevindt achter in de kerk van Breust.

(Foto: Paul Rutten)

De gegevens voor dit artikel werden geput uit het archief van de parochie Sint-Martinus te Breust-Eijsden, nummer XLIII en werden verder verstrekt door Eijdsdenaren die lid zijn geweest van de Broederschap. De informatie betreffende de restauratie verstrekte de restauratrice Tonny Boersma-de Vrede.

** Noot:*

De Aartsbroederschap van de Heilige Familie is gesticht door Henricus Hubertus Belletable. Hij werd geboren te Venlo in 1813, was later kapitein der genie en kommandant te Hoey, waar hij op 5 december 1855 overleed.

Door zijn vooraanstaande maatschappelijke positie meende hij, in samenwerking met vele anderen een krachtig verweermiddel te kunnen geven aan zoveel mannen en jongelingen, die leefden te midden van een

wereld vol gevaren voor geloof en goede zeden, om niet in die gevaren ten onder te gaan. En zodra de gelegenheid gunstig scheen, aarzelde hij geen ogenblik dit plan ten uitvoer te leggen.

Het moest een vereniging zijn, zich naar buiten doen kennend door duidelijk uitgesproken godsdienstige geest, met naaste doel de zwakken en meest bedreigden in de gevaren van geloof en goede zeden te steunen en te behouden.

Op Pinkstermaandag van het jaar 1844 had de eerste vergadering plaats te Luik met enkelen, die hij voor zijn plannen had gewonnen.

Op 7 april 1845 gaf de bisschop van Luik, Mgr. van Bommel, zijn volle bisschoppelijke goedkeuring en op 20 april 1847 werd de vereniging door Paus Pius IX goedgekeurd en verheven tot Aartsbroederschap, met als hoofdzetelplaats Luik.

(Uit: Handboekje der H. Familie, Jezus, Maria, Jozef, negentiende verbeterde druk.)

Het beschermd dorpsgezicht van Eijsden (2)

Aan het eind van het eerste artikel over het beschermd dorpsgezicht van Eijsden (E.V. 3e jaargang nr. 2) werd aan de lezers gevraagd hun mening te geven over het dorpsgezicht en over de opvattingen zoals die in de nabeschouwing van het artikel ten beste werden gegeven.

Om vergelijkbare en verwerkbare reacties te verkrijgen, stond er aan het eind van het artikel een kleine enquête waarin gevraagd werd naar de waardering van een twaalfstal gevels (panden) in het dorpsgezicht.

Er kwamen - zij het wat moeizaam - 28 reacties. (E.V. heeft 132 abonnees, maar een oplage van 1000 nrs.). Misschien niet zo erg veel, maar ze geven toch de indruk dat het uiterlijk schoon van Eijsden de bewoners niet onverschillig laat en bovendien dat de mening van de schrijver niet voor zoete koek geslikt wordt.

We beginnen met het resultaat van de enquête:

Eerst enkele opmerkingen vooraf: de betekenis van de enquête is beperkt en de gegeven conclusies hoeven niet persé de gemiddelde mening van de Eijsdenaar over Eijsden te zijn.

Dit om twee redenen:

— er waren slechts 28 inzenders en het is de vraag of deze representatief zijn voor de Eijsdense bewoners (of zelfs voor het lezerspubliek van *Uit Eijsdens Verleden*)

— de twaalf ter waardering aangeboden gevels zijn naar de mening van de schrijver wel een doorsnee van wat er in het beschermde dorpsgezicht zoal aanwezig is, maar daar kan men ook anders over denken.

Enfin, niettegenstaande de „onbetrouwbaarheid” ervan heeft de enquête toch een aardig beeld van Eijsden te zien gegeven. Het is wellicht niet zo verrassend, maar dat is vaker zo met enquêtes; ze bevestigen vaak wat men van te voren reeds veronderstelde.

1) Gemiddeld kregen de gevels (panden) de volgende waardering: (naar de wijze van rapportcijfers)

A	Bat 8.....	8½
B	Diepstraat 30/32.....	9
C	Kerkstraat 27.....	7½
D	Vroenhof 1.....	5+
E	Kerkstraat 13.....	7
F	Vroenhof 6.....	9+
G	Vogelzang 4.....	7+
H	Kerkstraat 14/16.....	7+
I	Bat 9.....	5½

J	Diepstraat 55.....	5+
K	Bat 6.....	2
L	Vogelzang 14.....	3— ¹⁾

2) De gemiddelde waardering over alle panden was 6+. Je zou dus kunnen zeggen dat — onder voorbehoud van de opmerkingen vooraf — de Eijsdense panden ruim voldoende gewaardeerd worden.

3) De waardering van de verschillende panden loopt nogal uiteen. Uitstekende cijfers scoren de oude monumentale herenhuizen, waarbij het pand Vroenhof 6 als beste uit de bus komt. (Uit de reacties valt af te lezen dat dit mede te danken is aan het goed verzorgde uiterlijk, het schilderwerk e.d.)

Goede cijfers scoren eveneens de panden Kerkstraat 27, 13 en 14/16, maar uit de reacties blijkt dat de bepleistering de waardering negatief heeft beïnvloed. Een twijfelachtige waardering is er voor het laat negentiende eeuwse pand Bat 9 (mede door de verbouwing van de benedenverdieping volgens sommigen) en voor het vroeg 20e eeuwse pand Diepstraat 55. Ook het „oude” pand Vroenhof 1 komt niet verder dan twijfelachtig, wat te wijten is aan de wijze waarop het onlangs gerestaureerd is: het vakwerk in cementpleister vindt men niet bepaald mooi.

Een zeer dikke onvoldoende scoren de naoorlogse panden. Blijkbaar is er weinig waardering voor de eigentijdse architectuur. Slechts twee respondenten geven het pand Bat 6 een voldoende, waaraan een van hen de troostende woorden toevoegt dat het althans „goed gestreefd” is.

De overige geschreven reacties hebben minder medelijden met dit pand getuige een citaat als het volgende: „’t Is te hopen dat ’t gauw afbrandt of anders een bordje „onbewoonbaar verklaard” ”.

Ook het pand Vogelzang 14 krijgt een fikse onvoldoende, hoewel mij dit toch enigszins verbaast, omdat men, gezien het grote aantal nieuwbouwhuizen buiten de beschermde kom in deze stijl, zou verwachten dat er toch liefhebbers van dit soort bouw zijn. (Die hebben blijkbaar niet meegedaan aan deze enquête.)

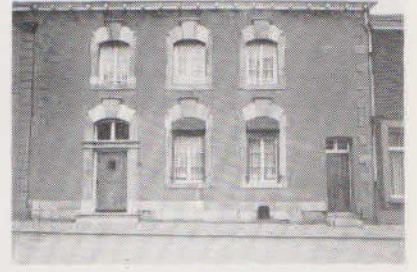
4) Men kan (statistisch gezien) met redelijke betrouwbaarheid zeggen dat hoe ouder een pand is, hoe mooier men het vindt.²⁾ Duidelijke uitzonderingen op deze regel zijn pand nr. D (Vroenhof 1), dat te laag gewaardeerd wordt en pand nr. F (Vroenhof 6), dat een te hoge waardering krijgt. De mogelijke oorzaken hiervan zijn reeds aangegeven in punt 3.

A Bat 8

B Diepstraat 30/32

C Kerkstraat 27

D Vroenhof 1

E Kerkstraat 13

F. Vroenhof 6

G Vogelzang 4

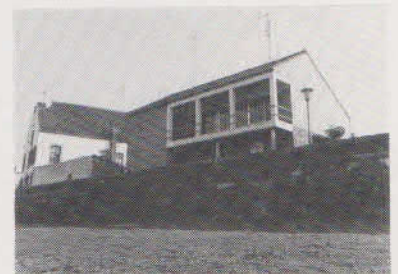
H Kerkstraat 14/16

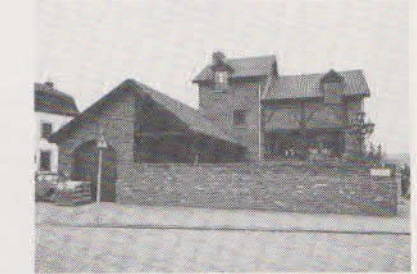
I Bat 9

J Diepstraat 55

K Bat 6

L Vogelzang 14

5) Men kan zeggen dat de spreiding in cijferwaardering voor een bepaald pand groter is naarmate de waardering voor dat pand lager is. Met andere woorden: wordt een pand hoog gewaardeerd, dan wordt het vrij algemeen hoog gewaardeerd; heeft het pand echter gemiddeld een lage waardering, dan lopen de waarderingen van de verschillende inzenders nogal uiteen. ³⁾

6) De spreiding in de gemiddelde waardering over alle panden per inzender was vrij klein, d.w.z. onder de inzenders waren vrij weinig grote afwijkingen in de hoogte van hun waarderingcijfers. ⁴⁾

Tot zover de enquêteresultaten. Zoals gezegd nauwelijks verrassende conclusies, doch eerder een bevestiging van ideeën: het resultaat „hoe ouder hoe mooier” is nauwelijks een verrassing en ook de uitspraak „hoe recenter het pand, hoe uiteenloper de waardering” die men kan afleiden uit punt 5, kan men zien als een bevestiging van de architectuur-

discussie, zoals die met betrekking tot het eigentijdse bouwen de laatste jaren in Nederland gevoerd wordt. Daarin staan ideeën van functionaliteit, zakelijkheid en strakheid van vorm tegenover de nostalgie van de nieuwe kneuterigheid (deze laatste term is in deze discussie algemeen aanvaard en niet een door mij verzonnen scheldnaam).

Aan het eind van dit artikel nog een passage uit de brief van dhr. P. C. A. 't Hoen die ik volledig wil onderschrijven:

„Het moet betreurd worden dat Caestert niet bij het beschermd dorpsgezicht is betrokken, daar hier sprake is van een bijzonder karakteristieke nederzetting die naar mijn weten nergens anders voorkomt (de smalle voetpaden en de typische verkaveling). Pogingen in mijn vorige functie om dit te bereiken, leidden helaas niet tot resultaat vanwege het formele feit dat er in dit kerntje geen monumenten voorkomen. Erg jammer.”

HAN DE VREDE

△ Monumentaal huisje met speklagen en hardstenen raamomlijstingen in Laag Caestert. (Foto: Paul Rutten)

◁ Foto bladzijde 20:
Vakwerkschuur in Laag Caestert. (Foto: Paul Rutten)

Noten:

¹⁾ Dit zijn afgeronde cijfers voor: A 8,39; B 9,09;
C 7,50; D 5,18; E 6,89; F 9,29; G 7,18; H 7,36;
I 5,50; J 5,21; K 2,04; L 2,73.

²⁾ Een maat hiervoor is de lineaire regressiecoëfficiënt r ; hier is $r = 0,886$.

³⁾ De waarderingen en de bijbehorende standaardafwijkingen van de verdelingen zijn als volgt:

A	8,39	$s =$	1,474
B	9,09		0,943
C	7,50		1,895

D	5,18	2,161
E	6,89	1,449
F	9,29	0,897
G	7,18	1,442
H	7,36	1,367
I	5,50	2,088
J	5,21	2,510
K	2,04	2,396
L	2,73	2,676

⁴⁾ De standaardafwijking s van de gemiddelden over alle panden per inzender = 0,568.

Heruitgave „Bronk ien Eèsjde”.

Al weer enige jaren geleden verscheen van de hand van kapelaan Hegtermans, thans pastoor te Holtum-Born, een 86 pagina's tellend boekje, getiteld „Bronk ien Eèsjde”.

In overleg met pastoor Hegtermans werd besloten om dit boekje te herschrijven. Daartoe werd een werkgroep samengesteld die, waar nodig, aanvullingen en verbeteringen zal aanbrengen.

Uiteindelijk zal het verschijnen in de reeks „Uit Eijsdens Verleden”.

Aan ieder nu het verzoek om informatie, in welke vorm dan ook (foto's, krantenknipsels, mondelinge mededelingen etc.), door te geven aan de redactie van dit blad of aan de heer J. Warnier, Sint Jozefstraat 40, Oost-Maarland, tel. 1696, opdat een zo volledig mogelijk beeld gevormd kan worden over het bronkgebeuren in de gemeente Eijsden.

Kent U ze nog?

Kleuters van de Mariaschool in 1921.

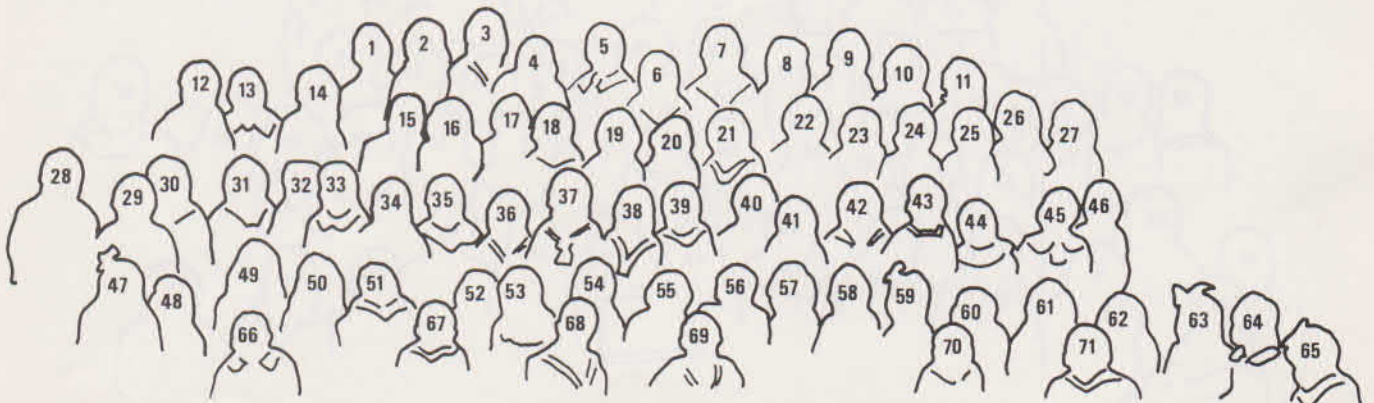
1. Marie-Eli Vliegen; 2. Lies Kleukers; 3. Lena Dreessen; 4. Els Lucassen; 5. Anneke Goessen; 6. Jeanne Kerf; 7. Louise Pieters; 8. Lies Straet; 9.; 10. Lies Schroen; 11. Tieke Verdaersdonck; 12. Hubert Duyckers; 13. Jeng Klippert; 14. Barbara Biesmans; 15. Anna Prickaerts; 16. Mène Willems; 17.; 18. Elsa van Aubel; 19.; 20. Hubertien Pinckers; 21. Tina Duyckers; 22. Lisa Slenter; 23. Thiel Theunissen; 24. Miet Theunissen; 25. Mariette Theunissen; 26. Lisette Wolfs; 27. Maria Wolfs; 28. Truus Vermaeren; 29.; 30.; 31. May Huynen; 32. Mariette Gadet; 33. Fien Schroen; 34. Fernande Warnier; 35. Netta Martens; 36. Jeng Haenen; 37.; 38. Jeng Haenen; 39. Louis Jacobs; 40.; 41.; 42. Albert Taaymans; 43. Vic Spauwen; 44. Gerard Goessen; 45. Toine Houbiers; 46. Julia Theunissen; 47. Elisabeth Adam; 48. Jeanne Arpotz; 49. Jean Arpotz; 50. Frans Warnier; 51.; 52. Guill. Waterval.

Kleuters van de Mariaschool in 1923.

1. Marcel Arpotz; 2. Leo Kerf; 3. Henri Henquet; 4. Mathieu Jeukens; 5. Jean Wolfs; 6. Louis Manderveld; 7. Leo Manderveld; 8. Frans Warnier; 9. Baer Spauwen; 10. Michel Voncken; 11. Jean Goessen; 12. Toine Wolfs; 13. Pierre Wolfs; 14. Albert Baumsteiger; 15. Alouis Baumsteiger; 16. Lilie van Iersen; 17. Martin Janssen; 18. Céline Aarts; 19. Fernande Warnier; 20. Arthur Gotal; 21.; 22. Gerard Partouns; 23. Zjeng Weerts; 24. Constant Peusens; 25. Zjif Hardy; 26. René Hardy; 27. Ella Warnier; 28. Louis Henquet; 29. Henrie Warnier; 30. Louis Reintjens; 31. Jo Spauwen; 32. Colla Jacobs; 33. Herman Martens; 34.; 35. Nico Wolfs; 36. Zjif Lucassen; 37. Lambert Wolfs; 38.; 39. Louis Reintjens; 40. Marie Stevens; 41. Gerard Stevens; 42.; 43. Zjeng Goessen; 44. Tineke Goessen; 45. Julienne Cruts; 46. Harrie Cruts; 47. Fien Theunissen; 48. Jeanny Piters; 49. Mary Piters; 50. Marieke Rempelberg; 51. Maja Beyers; 52. Lilie Watrin; 53. Mariette Theunissen; 54. Louise Theunissen; 55. Els Ulricie; 56.; 57. Mariette Willems; 58. Tienieke Spauwen; 59. Leida Spauwen; 60.; 61. Irène Gotal; 62.; 63.; 64. Tina Duyckers; 65. Netta Duyckers; 66. Tina Rempelberg; 67. Gerard Charpentier; 68. Zjif Theunissen; 69. Martin Schroen; 70. Zjeng Theunissen; 71. Baer Voncken.

Stichting Eijsdens Verleden

(opgericht 15 oktober 1975)

Sekretariaat: Kerkstraat 13, Eijsden (tel. 04409-2324)

Bankrelatie: Rabobank - Eijsden, nr. 11.50.96.590
Postgiro van de bank 10 455 91

Amrobank - Eijsden, nr. 45.29.76.022
postgiro van de bank 10 500 85

Wilt U het werk van de stichting financieel steunen, dan kunt U dit doen door een bedrag te storten of over te schrijven op een van bovenstaande rekeningen, onder vermelding van naam en adres.

Bij een minimale bijdrage van f 25,— (voor studerende f 12,50) per kalenderjaar ontvangt U de uitgaven „Uit Eijsdens Verleden” gratis.

Overname van foto's of artikelen van deze uitgave is toegestaan na overleg met de stichting.